

Farvel til Byen. Kronik af Morten Nielsen. Opr. bragt i Aalborg Stiftstidende 1.9.1940
Her fra: Barn af Aalborg. Lions Club Aalborg 1959

Morten Nielsen

Farvel til Byen

Morten Nielsen er født den 3. januar 1922 som søn af overlærerne Gerda Lebrecht og Ejnar Nielsen. Student fra Aalborg Kathedralskole sommeren 1940. Læste almindelig og sammenlignende litteratur ved Københavns universitet. Udgav sammen med en flok kammerater »Unge kunstneres for-aarsbog« i 1942 og i 1943 sin egen digtsamling »Krigere uden vaaben« — den kom ialt i 4000 eksemplarer og er udsolgt. I 1945 udgav Poul la Cour og Halfdan Rasmussen »Efterladte digte«, der kom i 5000 eksemplarer og ogsaa er udsolgt. I 1954 udgav Gyldendal Morten Nielsen »Digte«. Honorarerne fra disse ting har givet kapitalen til Morten Nielsens mindelegat, som gives til unge kunstnere — helst lyrikere. Morten deltog i modstandskampen fra dens begyndelse og paa mange forskellige maader, indtil han den 30. august 1944 blev ramt af en vildfarende kugle under sit arbejde i Sverigestransporten.

Man skal rejse, og man siger Farvel. Ikke kun til Folk og Familie, ogsaa til Ting og Steder, man er kommet til at holde af.

Til Vejen for Eksempel.

Det er en Vej i Udkanten af Byen, og da vores Hus blev bygget, laa mange Grunde endnu hen som Haver. Men det er flere Aar siden, den sidste blev til Villagrund, og efterhaanden har Husene fra den første Tid faaet et venligt og ærværdigt Udseende med Vedbend op ad Murene og store Træer omkring sig.

Jeg vil savne den Vej. Dér legede jeg med Gunnar og Carl Johan, fra dengang vi var yngste Aargang og ikke havde andre Pligter end at lege. Og senere, da vi gik i Skole, var Vejen Rammen om de vilde og hæsbæl-sende Illustrationer, vi lavede til det, vi havde læst. Vi vandt Tredive-aarskrigen dér, vi sejlede til Amerika med Columbus, og vi fløj over Atlanten før den lange, tynde Amerikaner. Og der var mindre sindsoprivende Begivenheder: Vi udgav Vejens første Avis, der gik i otte haandskrevne Eksemplarer, og vi dannede et Utal af Foreninger. I Vejens

Kældere spillede vi Teater, som det hed, og gav Stykker, vi selv opfandt. Røllehefter fandtes ikke, det hele gik som i de gamle italienske Maskekomedier — med faste Figurer (en ond, en god, en grim, en sjov osv.) og saa Improvisation for Resten.

Og det var paa Vejen, vi stod, da vi var blevet konfirmerede og var mere voksne, end vi vel nogensinde senere bliver det. Da Forelskelsen holdt sit skæbnesvangre og alvorlige Indtog i vore Sjæle, og de Piger, ingen før havde regnet for noget som helst, med et blev det centrale i den snak-kende Gruppe om Aftenen.

Personlig forelskede jeg mig i alle Pigerne efter Tur.

— Vejen rummer vores Udvikling fra de smaa Dreng, vi engang var,

Tegning af Indgangen til Latinskolen
... i de sidste Dage før jeg skal rejse, er jeg et Par Gange lusket ned til den store røde
Kasse ... og en Dag gik jeg ind
Tegning af Arkitekt Vilhelm Bøgh

til de smaa Forsøg paa voksne Mennesker, vi i Dag er ... og nu rejser jeg fra den. Jeg græder ikke over det. Men at miste Rammen om de Erindringer om Drengetiden vil sige, at Erindringerne Farver falmer, og at man for Alvor glider bort fra et Afsnit i sit Liv. Og hvis man i saadan et Afsnit ikke har haft det ondt, er der vel noget vemodigt ved at forlade det.

*Morten Nielsen, Student Aalborg Katedralskole 1940
... et Fotografi af Studenterne fra i Aar. Jeg fandt mig selv paa Billedet... og Fornemmelsen af atter at have erhvervet Hjemret i Riget forsvandt*

En Ting, man forsaavidt allerede har taget Afsked med, er Skolen. Fra jeg var seks Aar til nu, jeg er atten, har jeg gaaet i Skole. I tolv Aar har jeg været omsluttet af Skolens Polypsikkelse — nu staar jeg med mine Kammerater ude i Dagen, og lidt forvirret konstaterer jeg, at der er sket en Forandring. Ikke med Tingene, men med os.

Vi ser alting i et andet Lys nu. Skarpere. Tingene er nærmere — og vi kender alle de Vanskeligheder, der ikke var til for os, da vi var Gymnasiaster.

Vi tør ikke tænke et Problem igennem og tage Standpunkt til det uden at overveje, om Standpunktet er praktisk forsvarligt. Det turde vi før, da vi var beskyttede af Skolens i mere end en Forstand tykke Mure. Nu begynder vi at begribe, at ikke blot Logikken og den etiske Fornemmelse spiller ind i Dagens Gerninger. Der er visse Forudsætninger for at leve

som et ansvarligt Medlem af Samfundet. Det er Forudsætninger, som ikke kan defineres, som er nedarvede, sjælelige, ukendte — men som uophørligt, og ubønhørligt, griber ind i det, vi foretager os.

Skolen har sluppet os, og vi staar midt i Larmen. Og fordi vi endnu er usikre, kan det hænde, at vi længes tilbage mod det Tempel for Teori og Hypotese, Skolen var.

Nu i de sidste Dage før jeg skal rejse, er jeg et Par Gange lusket ned til den store, røde Kasse, jeg i Skoletiden ofte og inderligt forbandede. Og en Dag gik jeg ind.

Gangene lugtede af Fernis, en velkendt Lugt, og min gamle Klasse stod, som da jeg var her sidst. Paa Katederet laa en glemmt Bog. Det var en Historiebog, en af mine Kammeraters. Jeg bladede i den, saa de Kryds, der har pindet den ud i Lektier, og læste de Bemærkninger, der stod i Marginen rundt om.

Og medens jeg stod med Bogen i Haanden og saa ned over Bordene og ud gennem Vinduerne paa de Træer, jeg saa tit har set ud paa i Timerne, var det, som om jeg igen hørte til i Klassen. Som om jeg igen var Skoledreng med Rubrik i Rektors Bøger, med Navn i Aarsberetningens Elevliste, med afsat Plads i Lærernes smaa Karakterprotokoller. Og et fast Punkt paa Lærermødernes Dagsorden.

Men da jeg paany kom ud paa Gangen, saa jeg, at der til Væggens Billeder af afgaaede Studenterhold var kommet et nyt. Et Fotografi af Studenterne fra i Aar. Jeg fandt mig selv paa Billedet — og Fornemmelsen af atter at have erhvervet Hjemret i Riget forsvandt.

Skolen har sluppet os. Og naturligvis er det godt at blive selvstændige Mennesker med eget Ansvar og saa videre. Men de tolv Aars Skoleslideri har paavirket os saadan, at vi er usikre ved at blive stillet paa lige Fod med de andre.

Det var Vejen, og det var Skolen. Men der er andet at tage Afsked med. Ting og Steder i Byen.

Et af Stederne er Nytorv. Indtil for nogle Aar siden var der endnu Torv dér om Lørdagen, og Indkøbsturene Lørdag Formiddag med Mor var ikke tossede. Bl. a. var der en Osthandler, han havde en Bod af Sækkelærred, og udleverede altid en Skive fed, gul Ost som Smagsprøve, selv om man bare var otte Aar og med.

Det forekommer mig nu, at der altid var højt, klart Lys i Dagen disse Formiddage. Gaderne til Torvet var brede og solfyldte, og selvom Folk

havde travlt, var der Hygge over Sceneriet. Og saa var der det, at vi altid endte hos Holle, naar vi havde besøgt Indkøbene.

Det var Sodavand og store, luftige Kager med Flødeskum. Og ovenpaa Sodavanden en søvnig, behagelig Ro, der ikke forstyrredes af de mange Damers Pjaden.

... Og der er Gaderne. Mange af dem vil jeg savne.

Paa Bispensgade promenerede vi, da vi naaede Promenadealderen. Alvorlige gik vi frem og tilbage, med Værdighed hilsende vore ligesindede. Nu er den Periode længst forbi, og Gaden er at foretrække udenfor de normerede Strøgtider. Jeg holder af den en Formiddag, naar det regner, og Asfalten staar vaad og blank under Biler og Cykler.

Der er andre Gader. Den lille snurrige, der fra Algade gaar forbi Peder Barkes Hoved paa Frue Kirke ned til Landsbiblioteket. Og Hobrovej om Aftenen i gamle Dage, naar de stærke Lamper var tændt og hang som lange Rækker af Sole mellem Cementen og den mørke Himmel. For ikke at tale om Saxogade, hvor Skolen ligger, og Villavejene i Hasseris. (Paa de rolige Veje vil i alle Tider Aalborgs Gymnasiaster gaa og udtænke dybt følte og daarlige Vers; og der vil de gaa Ture med deres Pige — saa for-elskede, som nu kun Gymnasiaster kan være).

Og endelig er der en Gade i et af Byens triste, kedelige Kvarterer, jeg maa hen og tage Afsked med. Ikke fordi jeg kan lide den som Gade, men fordi der øverst i et af dens grimme Huse er et Værelse, hvor en af mine Kammerater boede i de tre Aar, han gik i Gymnasiet. Han kom fra en By langt væk, og han var fattig. Det kunde hverken blive til Pensionat eller til Ophold hos Private. Der var dette Hummer og ikke ret meget andet.

Han var en begavet Fyr og var en af de bedste i Klassen. Han var da ogsaa lige op ad Udmærkelse til Eksamen. Men han havde det haardt i de tre Aar. Han levede for 50 Kr. om Maaneden, og alting var indbefattet i de 50 Kr., Husleje, Varme og Mad. Hans eneste Ekstravagance var en rædsomt duftende Pibe, og hvad der hørte til den.

Det Værelse er en hel Del værd for mig. For det første fordi jeg kunde lide de Samtaler om Sol og Maanc, Piger, Liv og Død, vi førte deroppe, medens Røgen fra hans Pibe og fra mine Cigaretter flød sammen i en skøn, blaa Taage. Og for det andet, fordi det lærte mig ikke saa lidt om at ville noget og lære noget og ikke at være bange for noget. For der er vel ingen, der tror, at det er morsomt at leve for 50 Kr. om Maaneden.

Eller ikke at have Tøj nok om Vinteren. Eller at undvære enhver lille Luksus undtagen Tobak.

Han havde det haardt, den Dreng, men hans Eksamen var en af de bedste i Aar, og da han havde taget den, indskrev han sig øjeblikkeligt ved Universitetet.

Ja, jeg maa ud i den Gade engang endnu. Og jeg vilde vel tage Hatten af for Huset, han boede i, hvis jeg ikke vidste, at den Gestus vilde have faaet ham til at grine spotsk med alle de gule Tænder.

Og saa er der endelig Steder i Omegnen, man brød sig om. Mølleparken er et af dem. Udsigten fra dens øverste Gang blev jeg lige saa fortrølig med, som havde jeg boet deroppe — men jeg kan ikke beskrive den. Alle naturlriske Adjektiver kan tages i Brug, men de vil ikke dække. Stedet er ikke smukkere end saa mange andre. Det kan langtfra kaldes nogen Attraktion — Gudskelov for det! — men der er en kraftig og særegen Stemning over det vide Udsyn, de brede Linier i Landskabet, Fjordens store graa Flade.

Ind under de kendte Omgivelser blev ogsaa Hammer Bakker bragt, fordi Skolen havde en Lejrhytte deroppe. Og efterhaanden kom vi alle-sammen til at holde af Bakkernes mærkeligt uberørte og fremmede Natur.

Jeg husker en bestemt Morgen. Vi var taget tidligt af Sted, og da vi fra Vestbjerg kørte ind ad den smalle Vej, der fører til Hytten, stod Taagen endnu lige over Granernes Toppe. Det var, som kørte man i et Rum, der naaede vidt ud til alle Sider, men hvis Loft hang ganske lavt. Udefter tabte Træerne sig i det Graa, og deres Former blev efterhaanden for-vredne og fantastiske. Men som en Kontrast til det taagede og udviskede hang Spindelvævene udspilede mellem Grenene og skinnede vaadt og sølv-blankt. Senere, da det lettede lidt, sejlede Solen frem, men den kunde ikke skinne igennem; den var mat og hvid at se til som en Kugle af Mar-mor. Det saa ejendommeligt ud. Og i alt det tyste lød Fuglenes Musik mere levende og klingende, end jeg mindes at have hørt den nogensinde.

Desuden er der smaa private Steder, man altid finder i Omegnen af, hvor man bor. Steder, man ubevidst betragter som sine, som uden ens Vidende sætter Ejendomsinstinkterne i Funktion.

Syrenhøjen ved Hobrovej var ét Sted, en Stensætning nede ved Havnen et andet. Dér, hvor Skoven holder op paa den anden Side af Mølleparken, og hvor der er vid Udsigt over Landet og Fjordens Krumning, var et tredie.

Man gaar rundt og siger Farvel til de Steder. Man véd, man vil savne dem. Og naar man kommer hjem næste Gang, vil man blive forbavset over, at de er, som de er, og ikke helt anderledes.

Naar Erindringen arbejder, smuldrer Sandheden.

Man rejser. I Byen ved Fjorden vil Mennesker gaa til og fra deres

*Udsigt fra Skovbakken
... smaa private Steder, man altid
finder i Omegnen af, hvor man
bor ... man gaar rundt og siger
Farvel ... man véd, man vil
savne dem
Karner Foto*

Arbejde, Fabrikkerne drøne, smaa Drengene lege og store Drengene gaa i Skole og være enten hvide Faar eller sorte. Paa Brandstationen vil Øretæverne falde, naar Knægtene fra Danmarksgade slaas, paa AaB's Bane vil smaa rød- og hvidstribede Menneskenes Børn styrte afsted efter en Fodbold, instrueret af Brølene fra Jens, Træneren...

Det vil blive koldere i Vejret og mørkere. Vinteren vil blive anderledes end andre Vintre, men de fleste Ting vil dog vel være som før. Danseskolerne vil begynde, og unge, generte Mennesker med Filipenser vil fortvivle, naar Pigerne stikker Hovederne sammen og fniser. Konfirmeret Ungdom vil fylde Strøget hver Dag fra 5 til 6. Gymnasiasterne vil tænkeklaprende overveje at anskaffe Sivsko. Dagene vil i det hele taget gaa nogenlunde som før.

Men nu rejser man. Et Papir, man har i Lommen, et akademisk Borger-

brev, meddeler paa højtideligt Latin, at de næste Aars Arbejde ligger i en anden By. Man staar paa et Skib og ser Striben af Vand mellem sig selv og Bolværket blive bredere og bredere. Skibet kommer i Fart, og man bliver lidt træt i Armen af at vinke. Og med et betyder saa dét, at et Par Fabriksskorstene og et Kirketaarn forsvinder bag Bakkerne, at man har sagt Farvel til sin Barndom og dens By.

(Kronik i Aalborg Stiftstidende 1. september 1940).

*Morten Nielsen, ved Skrivebordet,
København 1942
... Vi ser alting i et andet Lys nu.
Skarpere. Tingene er nærmere ...
og med et betyder saa det, at et
Par Fabriksskorstene og et Kirke-
taarn forsvinder bag Bakkerne,
at man har sagt Farvel til sin
Barndom og dens By*